

Javaslat

**a „Beregi keresztiszemes himzés – Felső-Tiszavidéki keresztiszemes himzés”-nek
a Magyar Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:


Baróti Endre
a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés
a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság alelnöke


Fajsz, 2016. november 10.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Baracsi Endre

2. A kapcsolattartó személy adatai:

Név: Baracsi Endre

Levelezési cím: 4400 Nyíregyháza, Hősök tere 5.

Telefonszám: +36 20 461 2546

E-mail cím: baracsi.endre@szszbmo.hu

3. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottsághoz eredeti javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Baracsi Endre

4. Az eredeti javaslatot benyújtó személy adatai:

Név: Baracsi Endre

Levelezési cím: 4400 Nyíregyháza, Hősök tere 5.

Telefonszám: +36 20 461 2546

E-mail cím: baracsi.endre@szszbmo.hu

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: **Beregi keresztszemes hímzés – Felső-Tiszavidéki keresztszemes hímzés**

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság

☐ egészség és életmód

☐ épített környezet

☐ ipari és műszaki megoldások

☒ kulturális örökség

☐ sport

☐ természeti környezet

☐ turizmus és vendéglátás

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése:

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság a 2/2014. (III.3.) határozatával a Beregi keresztszemes hímzés – Felső-Tiszavidéki hímzést felvette a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár kulturális örökség szakterületi kategóriájába.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság a 4/2014. (III.3.) határozatával úgy döntött, hogy a Beregi keresztszemes hímzés – Felső-Tiszavidéki hímzést felvételre javasolja a Magyar Értéktárba.

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A beregi Tiszahát keresztszemes hímzései az országhatáron túl is ismertek. A kendők, abroszok stb. széles csíkjaiban az egyszerű geometrikus minták és az úríhímzés reneszánsz motívumai egyaránt fellelhetők. Az 1930-as évekig kizárólag piros és kék színt használtak. A gyászt kifejező darabokon volt a fekete szín az általános. A Beregi Múzeum gyűjteményének legkorábbi keresztszemes kézimunkájának készítője 1668-ban halványkék színnel lóhereleveles mintát hímzett. Egy 1769-es vámosatyai recés úrasztali terítő vászon tábláinak rozsmaringáit piros és kék színű gyöngyfonallal varrták.

A több szín használatának igénye egyes rétegeknél már a XIX. század végén jelentkezett, a nagyobb változást azonban a színezésben az 1930-as évektől Vásárosnamény központtal megalakult Háziipari Szövetség jelentette, amely termékeit elsősorban piacra gyártotta. Hatására egy újfajta szerkesztésmód és sokszínű színezés lett divattá, amely az akkor még élő hagyományos népi kézimunkával párhuzamosan fejtette ki hatását. Erős keveredés volt tapasztalható elsősorban a színezésben, de az új használati tárgyakon (díszpárnák, kisebb terítők, asztali futók, ún. garnitúrák) az új stílus használata vált uralkodóvá még a hagyományos lakáskultúrában is.

A hagyományos használati tárgyak díszítése alapján elmondhatjuk, hogy a beregi textiliák páratlan gazdag motívumkincset őriztek meg. A díszítmények között ott vannak az egészen régi és újabb minták is. Vannak olyan minták, amelyek az ország bármely pontján megtalálhatók, de vannak egészen különleges, egyedülálló szerkezetűek is. Fellelhetők olyan motívumok, amelyek csak az úríhímzéseken, úrasztali terítőkön és csak a beregi népi hímzéseken maradtak fenn. Ilyen például az egyik csigavonalas-indás-rigós minta, vagy több indás és csokros-rózsás valamint lilomos motívum.

A beregi kézimunkáknak igen változatos a mintakincse, de a minták egységes szerkezetben, mindig csíkot alkotva kerülnek rá a tárgyra. A virágok általában indás szerkezetben képeznek összefüggő sort; csíkban kerülnek a tárgyra az egymás mellé állított statikus minták, a korsós, cserepes virágok, a virágkoszorúk, a csokrok, bokrák, a szembe vagy egy irányba néző madár- vagy állatfigurák is. A virágok közül a rózsát, szegfűt és tulipánt kedvelték a legjobban, de a gyakori minták közé tartozott a rozsmaring, a lóhere, a labdarózsa, az árvácska és a liliom is. A díszítmények között ott találjuk a különféle terméseket is, így a szőlőfürtöt, a ribizlit vagy a makkot stb.

5. Indoklás a Magyar Értéktárba történő felvétel mellett, kitérve a nemzeti érték országos jelentőségének bemutatására

A keresztszemes hímzések közül talán a legismertebb a beregi keresztszemes hímzés, országhatáron túl is ismert és kedvelt. A beregi keresztszemes hímzés a beregi tájegység jellegzetes hímzési technikája, amelyet sajnos egyre kevesebb népi iparművész készít. Megőrzése az utókor számára fontos feladatunk.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

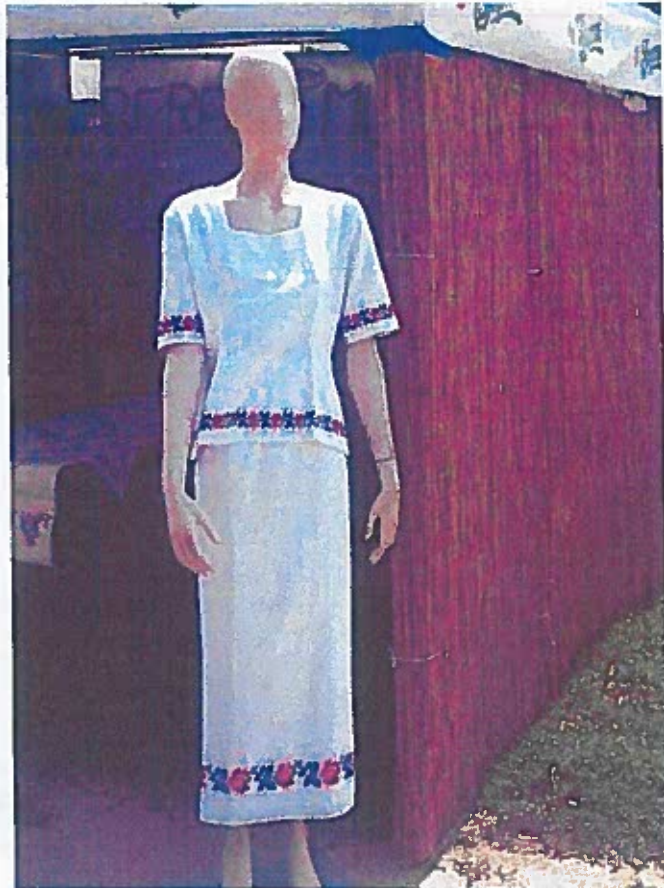
7. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

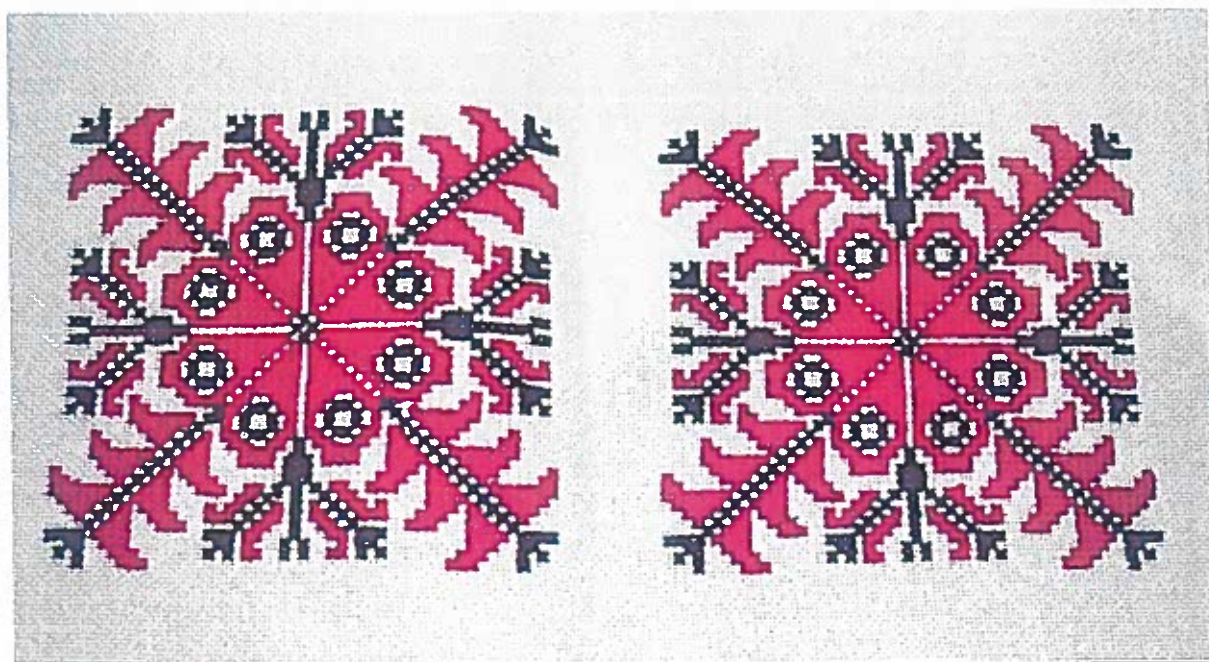
III. MELLÉKLETEK

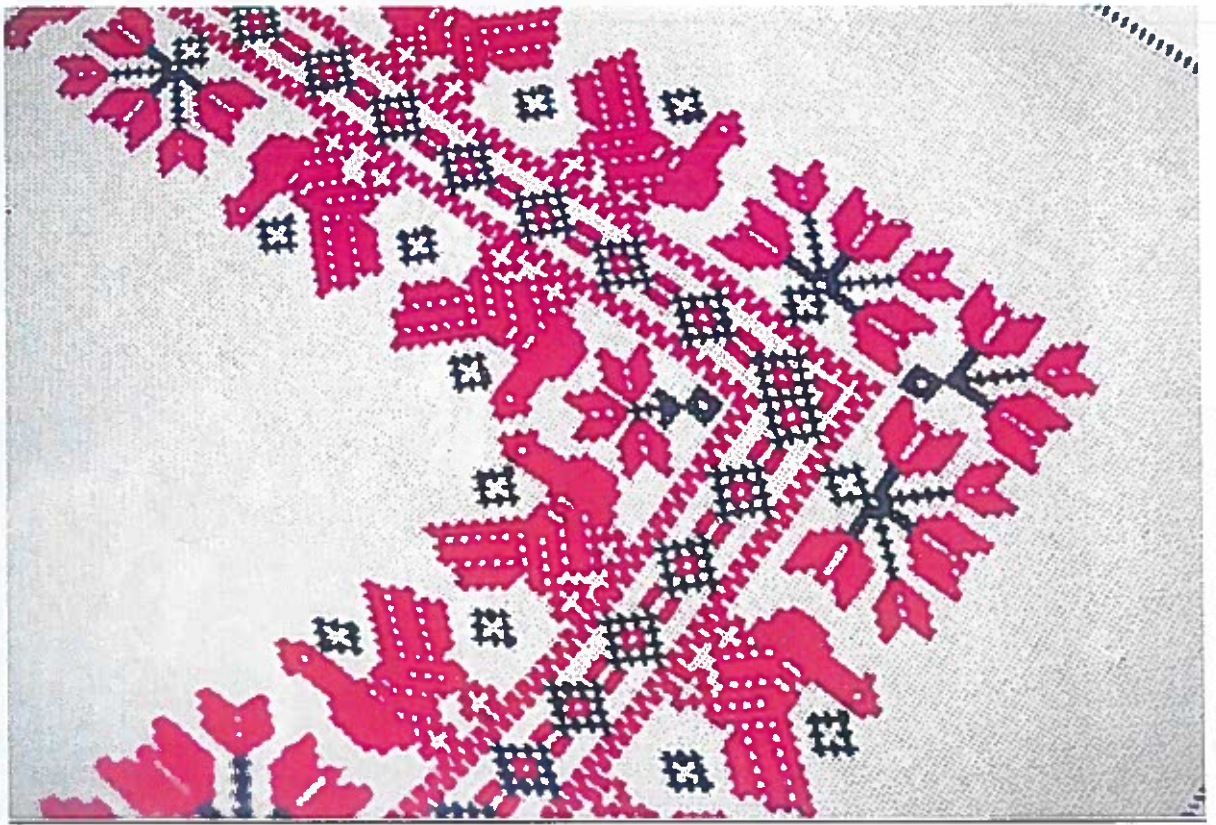
1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe













HÁZI ÁLDÁS

Hol hit ott szeretet
Hol szeretet ott béke
Hol béke ott áldás
Hol áldás ott Isten
Hol Isten
Ott szükség nincsen



3. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsíthető dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Könyvek

Felhősné Csiszár Sarolta: Beregi keresztzemes minták. Budapest : Minerva, 1980. 28 t. illusztr.

Felhősné Csiszár Sarolta: Vásárosnamény – Beregi Múzeum. Nyíregyháza : Múzeumfalu Baráti Köre, 1997. 79 p.

Csiszár Árpád - Felhősné Csiszár Sarolta: A beregi népi textíliák lexikona. Debrecen : Alföldi ny. 1983. 56 p.

Kocsisné Szirmai Fóris Mária: Tiszavidéki keresztzemes hímzésminták. Budapest : Minerva, 1976. 104 p.

Cikkek

Varga János: A beregi keresztzemes hímzés napja. In: Partium, 22. 2013. 4. sz. p. 88-90.

EZERARCÚ SZABOLCS-SZATMÁR

A beregi keresztzemes

[illegible]

Es a tagnapra, az egyes
tagokhoz népszerűvé
általa került fogalommal
valóan nem érkei. A spe-
cializációt a népszerűsíté-
snek kölcsönöz, nagy ér-
deklődés váltotta ki. Nagy
szerepet játszott ebben:
a kereskedelem, amikor jó
születi lehetőséget látott a
nép disztribúcióját szét-
váltatva és készített új la-
kadástól kettőre forgal-
mazásban. Az egyes ter-
leteknek így a kereskede-
mi előkora klemet köz-
mondája a név: 'a ter-
letre kanta.

A mai kép tulajdonképpen csak a száradunk elejére alakult ki. Az eml. megfig. korzatokban még a különféle öltözmódok és motívumok az egész ország területére jellemzőek voltak, párhuzamosan egymás mellett éltek és egymással

És így a ma már szin-
majdnem kizárólagosan be-
reginek tartott kéreztől-
sok technikaival történő di-
szítés-móddal az országban
mindenütt találunk

A beregi kézművesek
között a legismertebb a mu-
tató (ecetmákkal megfő-
tő) és a kőből az 1930-as
évek elején a Beregi Kő-
műves Szövetkezet megalakul-

lakásával és puera dolgozói-
sával jött igemérté.
Különlöleges tervszében,
a polgári lakásokhoz való
alkalmazkodásával és kü-
lönleges színezéssel vált
meghatározóvá. Ebből ol-
vaszta be a területen
használt, sőt lényegesen
jövő, ilyen technikával ké-
szített mintakincset.

[illegible]

legy lent országosan meg-
határozzuk a Berregi és a
píro-fekete színösszeté-
teléről a Berregi Haglaspár-
tisztelet megalkotását.
Mielőtt egyáltalán nem talál-
kánunk, az országos eljá-
rásban az olyan tökéletesíté-
sre, ahol az állás motívumok le-
fektetésénél, vagy a kártya
munka feladataihoz hasonló
megoldások, hogy valóban
berregi-e az országos eljá-
rás.

A beregi népi textilak és
szőrmék a megfűszerezett
gyűjtemény 20 év óta folyamatosan a Beregi Múzeum
foglalkozik. Az így össze-
gyűjtött több ezer darabot

állo lexikáns egy igen nagy
motívumkincset hordoz.
Ez a magánál is megállo-
pítható, hogy területünk
népdíszváste nagyon dex-
szert, amely Állandón
váltak és állandó fejlődés-
ben van. Orf. az ősi ha-
gyományokat, vannak más
népköl. val. stílusok.
Érték leltárral és más ha-
sók amelyeket beosztottak
a népdíszváste és turiz-
musban folyamatosan van-
nak újabb alkotások is.

HATÁRÁNál voltak rá a
 nagy katonák, süllyek. Kö-
 zöttük leggyakrabban a pro-
 kát hágyott népművésze-
 tünkben a reneszánsz,
 amely hatotta a motívum-
 kincs kiválasztására és
 hatott a rendkívül egye-
 rű, tiszta esztétikára.
 Eppen a reneszánsz orfí-
 ves hatádnak köszönhetjük
 hogy a barokk díszítés-
 szet sokfélesége ellenér-
 méis egyenesen meg-
 balt.

Az egyik legelőbb a gránátalma néven ismert motívum, amely a XVI. században került hozzánk. Több művelésben is szabványosított nagy kompozíciós díszletek először az őt, ezt jelölték, majd a népszerűsége felvirágzásával a XIX. században ismét került elő, a népi írók és a népi írók által készített díszletek, a népi írók által készített díszletek, a népi írók által készített díszletek.

A gránátalmához hason-
lóan del metformin diabeto-
s betegeknek a. illenre és
sokszor mint.

noványi motívumok, amelyeknek háttérbe sok változat van. Ezek közül is a legalkalmasabb a római ábrakölés, ahol az aranyt nagy-szerűen az egy-két cm-es nagyság minden változa-

lével találkoztunk. Igaz kedvelt a szegfű, a tulipán és a rommaring, de szerepelnek a díszítéskészítők között a paraceti virágok: teke kedvelt virágai is a labdarúgó, áfróká, orvosi, fűszárak.

Gyökerek a ... kőoldás, borsó, borsó, metélt, a kőoldás, repés, ribizli, szőlő, mákos, meggym, cserekenyér, vadkő, vadkő, kőoldás.

Kedveltek a különféle fa-
s levelezéssel, ezek a köz-
vetlenül jellemeztek a kis-
nagytudomány, a szűkebb-
len, lóheres, tárgyszerű di-
szítések.

Az állatkörmények között legtöbbször a madár- és állatvilág találkozik. Itt leggyakrabban az egy- mással szembe állított, páros galamb és a páva min- ták, de találkozik a di- szkórmények között a rigó- gólya, pulyka, kakas, ba- zony, gem, fecske, ábránd

Az madárminthek társas-
módot valamilyen nővé-
rrel efennel, várággal, ég-
gél, álló fűcakkal, vag-
lyelel, indás kompozíció-
val együtt szerepelnek.

Az alakos minták közül leggyakrabban a kassabánya és a hős miniképek találhatók. A rendezőszek határára kerültek a beregi díszítőművészek az ún. olasz korszakban, komor és motívusok.

Nemcsak a mintakinc-
sagyn gazdag, de változ-
tós a színe is. Tülsé-
gképpen illusztrálják az élet

liszta színek. Az ezred színelőttek. Az 1870-80-évekig a mind színező kérepedő folyamatosan a piros és a kék, vagy a piros-kék valamint a zöldes alka-

magra készítmények a fe-
kete szín használatát volt az
általános. Ezek mellett
mindig vissza-visszatér a
sötét szín használatára.
A múlt század közepétől kb.
a századfordulóig a díszár-
gyakon a fekete használat
főként váltakozott világ-
közünk. A századforduló ti-
dén a díszárgyak színezés
megújult.

[illegible]

A paraziti bázisú társzárak alapanyaga a paraziti vázban volt, de ezzel párhuzamosan a distárgyak alapanyaga koronként változott.

Így, a múlt században is találkoztunk a kongré, például a találkozás napjainkkal.

Jellemzők: a bereai mész
 tiszta, szürkésfehér, szilárd,
 morfológusok a 'hagyománygy'
 használatát figyelmeztetve, a
 ban helyettesíthető a 'tárg'
 kőből származó, vagy kőből
 a 'szélein'. Ez a csúszka rom'
 dehidróz. Lőrénhet az egy

mozgások egyrészt utas-
térítést, többeként megújul-
tásával, vagy az indás min-
ta ritmikus meghosszabb-
tásával. Népi házimunkák
ban a legrégibb darabok
a területéről 1823-ból val-

kiezért, amelynek alap-
szaga vöröses-kék, melyen
fennálló keresztbűnöség
rótt, lőhervélvel, melyen
mókkal díszített, felirato-
zott.

ráadásul azaz formázás
vagy az életmód letakar
ráadásul azaz kisebb kom
dál. Ezeknek csak az ál
esélye díjaztatás és a világ

születésük óta és végül
már voltak, vagyis
is voltak. Nagyon
akkor a dj
lyeket a lak
nászny és a vőfélyek sz
már készítették. Az

háziasszonyokból általában
ebből volt a legtöbb, mert
ezeken az alkalmodokon a la-
kodáskorban megjelent min-
den aktív résztvevőnk ad-
tak átvevőket.

Kendői kapott az esketés végén pap, az anyakönyvvezető, azok akik a nászúrt székkel az esketésre vitték. Nyenkor még a lovak is kendőkhöz díszítettek.

A kendő nemcsak ház-
módiati tárgy volt, hanem
szimbólum is, amely a lányok
Gyűrszövetségéjévé vált. Ház-
építkezéskor kendőt kaptak a
szomszédoktól és az Ácsok
és nagybátyók, az egész falu
kiterjedt Gyűrszövetségé-
vel barátságát, törvény-
követését, meg a ház-
asszony is kendőket dísz-
ített a faház körül, assz-
zonyai.

Nagyon gazdaságos és könnyű
abroncsok készítése. Ezek
általában két végükön, de
sokszor egyszem körűl és
közepükön is elhelyezhetők.
A Beregi Múzeum gyűjteményében

terményében a nagymértékű
abronczok közül a legrégebb
darab 1813-ból való. Eze
az abronczok sokszor több
százévesek is kizsugallat.
Legdrágábbak a kora
kandók és a pártok.
A vizeletet általában nem
szűrik meg, de a kizsugallat

disznókat, de kizárólag
velőtték el az asztal-
gyűrű és ágának helyére.
Itt szintén disznókat
a lárvaikkal, amelyekbe
először is a lakodalmi
vitták a halacskát, de ha-

Külön jelentős a Berni Múzeum mintakendő-gyűjteménye. Az ötféle darabok XIX. sz. közepéről való. Ezeket később az ősi népi viselet felújítására is használták.

készítették a kor és a retina
szívének megfelelő 100
színt mintával. Alapany-
guk változatlan, mint

Felbén
Család Szak

**Falbo and
Cohen's Results**



Send a questionnaire. (Elek Email to v.)

TÁMOGATÓ NYILATKOZAT

Alulírott Pálinkás György, Beregdaróc község polgármestere támogatom, hogy a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár részét képező „bereg-i keresztiszemes himzés – felső-Tisza-vidéki keresztiszemes himzés”, közismert néven beregi keresztiszemes himzés, mint kiemelt jelentőségű nemzeti érték bekerüljön a Magyar Értéktárba, illetőleg felvételt nyerjen a Hungarikumok Gyűjteményébe.

Beregdaróc község, mint minden beregi település büszke e tájegység hagyományaira, népi kultúrájára. Az itt élő emberek vallják, hogy a múlt örökségének ápolása, a népi hagyományok élővé tétele a nemzettudat fontos eleme, a jövő záloga.

A településen működő a Kendermagtól a Vászongig Hagyományörző Egyesület fő célja a népművészet és a népi kézművesség hagyományainak megőrzése, továbbadása. Az egyesület aktív alkotó tagja a „Kis Jankó Bori” díjas beregi keresztiszemes készítő népi iparművész, Sukta Bertalanné, akinek munkái az egész országban, sőt külföldön is ismertek és keresettek. De nem csak az egyesület számára fontos a népi hagyományok, s ezen belül is a beregi keresztiszemes himzés jövő nemzedékek számára történő megőrzése. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy az elmúlt évben a közmunka program keretében hét fő sajátította el a beregi keresztiszemes himzés készítésének technikáját.

Beregdaróc község polgármestereként, s a beregi népi kultúra tisztelőjeként ajánlom a Tisztelt Hungarikum Bizottságnak a beregi keresztiszemes himzés Magyar Értéktárba, illetőleg a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételét.

Nyíregyháza, 2016. október 24.



TÁMOGATÓ NYILATKOZAT

Alulírott Filep Sándor Vásárosnamény város, a „Bereg szívének” polgármestere támogatom, hogy a Szabolcs-Szalmár-Bereg Megyei Értéktár részét képező „bereg-i keresztiszemes himzés – felső-Tisza-vidéki keresztiszemes himzés”, közismert néven beregi keresztiszemes himzés, mint kiemelt jelentőségű nemzeti érték bekerüljön a Magyar Értéktárba, illetőleg felvételt nyerjen a Hungarikumok Gyűjteményébe.

Indokolás:

Vásárosnamény város, mint a beregi térség központja több szálon is kötődik a beregi keresztiszemes himzéshez, hiszen egyrészt a vásárosnaményi Beregi Múzeumban lelhető fel az eredeti beregi keresztiszemes himzések leggazdagabb gyűjteménye, másrészt az 1930-as években vásárosnaményi székhellyel alakult meg az a Házipari Szövetség, amely révén a mai szín-és motívumvilágú beregi keresztiszemes himzés bevonult a köztudatba, ismertté, divattá vált mind belföldön, mind külföldön.

Vásárosnamény város a mai napig büszke erre az értékre, és a maga módján mindent megtesz annak érdekében, hogy ezt a felhalmozott kulturális örökséget megőrizze, s továbbvigye.

A vásárosnaményi székhelyű Beregszem Hagyományápoló Művészeti és Kulturális Egyesület kiemelt célja a beregi keresztiszemes himzés népszerűsítése, továbbéltetése, annak a mai kor igényeinek megfelelő alkotó átalakításával.

Vásárosnamény város polgármestereként jó szívvel ajánlom a Tisztelt Hungarikum Bizottság elé a beregi keresztiszemes himzést.

Nyíregyháza, 2016. október 24.

Filep Sándor



4. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

NYILATKOZAT

Alulírott Varga János, a Beregi Múzeum (4800 Vásárosnamény, Rákóczi út 13.) igazgatója hozzájárulok a „Beregi keresztszemes hímzés – Felső-Tiszavidéki keresztszemes hímzés”-nek a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktárba történő felvételéhez csatolt saját készítésű fényképek további felhasználáshoz.

Vásárosnamény, 2014. április 15.

Varga János
Beregi Múzeum



NYILATKOZAT

Alulírott Csordásné Szikora Erzsébet hozzájárulok a „**Beregi keresztzemes hímzés – Felső-Tiszavidéki keresztzemes hímzés**”-nek a Magyar Értéktárba történő felvételéhez csatolt saját készítésű fényképek további felhasználáshoz.

Nyíregyháza, 2016. november 10.



aláírás

